

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGLARNING IJODKORLIGINI YUKSALTIRISH

Azimjonova Gulshanoy Botirjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Maktabgacha talim yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8141380>

Tarbiya mazmunining eng muhim xususiyatlaridan biri – bu insonning hayotiy jihatdan o'z-o'zini anglashi, uning shaxsiy hayoti va faoliyati o'zi yashab turgan muhitning sub"ekti sifatida e'tirof etilishi bilan tavsiflanadi. Inson kamolotida fuqarolik, kasbiy va axloqiy jihatdan o'z-o'zini anglash muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarni, o'z-o'zini tarbiyalashga, ya'ni o'z ustida ongli, batartib ishlashga o'rgatsagina tarbiya jarayoni samarali natijalar beradi. O'quvchilarni o'zozini tarbiyalash metodlariga ko'nikma hosil qildirish o'qituvchining mahoratiga, tarbiyaviy faoliyatni to'g'ri tashkil etishiga bog'liq. O'quvchilar odatda yaqin kishilarining, ba'zan o'qituvchilarining xulq-atvoriga taqlid qiladilar. Shuning uchun o'qituvchi o'z pedagogik mahoratiga tayanib, o'quvchi qalbida o'ziga nisbatan ishonch, mehr tuyg'ularini uyg'ota olishi lozim. O'quvchilar o'qituvchining darsda va hayotda o'zini qanday tutishini, kiyinishi, muomalasini, kishilar bilan o'zaro munosabatini kuzatib boradilar. Bu ham o'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalashda ta'sirchan vosita hisoblanadi va ijtimoiy mavqeini oshirishning muhim usulidir.

O'quvchilar o'qituvchining bevosita nazoratida ta'lim va tarbiya jarayonida, dam olishda, jamoat ishlarida, o'z-o'zini tarbiyalash usullariga ko'nikma hosil qiladilar, bu usullar o'quvchilarni tashabbuskorlikka, mustaqil fikr-mulohaza yuritishga undaydi. Talaba (o'quvchi) bolalarni kreativ fikrlashga o'rgatish, ularda kreativ tafakkurni shakllantira olish uchun avvalo tarbiyachining o'zi kreativ, ijodkor shaxs bo'lishi zarur. Bordi-yu, uning o'zi kreativlik sifatlariga ega bo'lmasa, u holda qanday qilib, talaba (o'quvchi) bolalarni kreativ fikrlashga rag'batlantira oladi. Tarbiyachining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur. Darslarda tarbiyachi "kreativlik yo'l xaritasi" ga ko'ra quyidagi 4 ta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar (Patti Drepreau) sanaladi: Ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish; Talaba (o'quvchi) bolalarni o'quv fanlarini qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiyalardan foydalana olish; Innovatsion yondashuv va pedagogik masalalarning echimini topishga kreativ yondashish; Pedagogning kreativlik potentsiali ko'p darajali jarayon va u quyidagi tamoyillarga tayanadi. Pedagog kreativlik potentsialining ustuvor tamoyillari kreativlikning yorqin namoyon bo'lishi quyidagilarda aks etadi:

2. Shaxsning individual xususiyatlari va hayotiy faoliyatda
3. Individuallikka erishish
4. Birbutunlik, izchillik, tizimlilik va imkoniyatlarni oshirib boorish
5. Ijodiy yo'naltirilganlik va muammoli xarakterga egalik Pedagog-tarbiyachi o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi.

Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi.

Bunda pedagogning o'zini o'zi ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega. Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur. O'zini o'zi ijodiy faollashtirish – shaxsning ijodiy faoliyatda o'z imkoniyatlarini to'laqonli namoyon qilishi va rivojlantirishining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki mashg'ulotlarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur. O'zini o'zi ijodiy faollashtirish – shaxsning ijodiy faoliyatda o'z imkoniyatlarini to'laqonli namoyon qilishi va rivojlantirishining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki mashg'ulotlarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur.

Mashg'ulotlarda "kreativlik yo'l haritasi"ga ko'ra quyidagi 4 ta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar (Patti Drapeau) sanaladi.

- 1) ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish;
- 2) mashg'ulotlarni qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiyalardan foydalana olish;
- 3) innovatsion yondashuv va pedagogik masalalarning echimini topishga kreativ yondashish;
- 4) kutiladigan natija Ma'lumki, shaxsning u yoki bu qobiliyatlarini hosil qiluvchi xislatlar va xususiyatlar orasida bir xillari yetakchi rol o'ynasa, boshqalari yordamchi vazifasini bajaradi. Pedagogik faoliyatda shaxsning o'zaro fikr almashuv bilan bog'liq xususiyatlari yetakchi rol o'ynaydi. Birinchi navbatda pertseptiv, ya'ni idrok qilish sohasiga taalluqli bo'lgan xususiyatlar (ulardan eng muhimrog'i kuzatuvchanlikdir) yetakchi rol o'ynaydi, o'qituvchiga o'quvchining psixologiyasini, uning psixik holatini o'xshash tarzda idrok etish, muayyan holda umuman sinf jamoasining axvoliga va xususan mazkur pedagogik vaziyatdagi ahvoliga to'g'ri baho berish imkonini beradi. O'qituvchi shaxsining o'zaro fikr almashuv bilan bog'liq xususiyatlari tarkibiy qismi sifatida empatiyaga, ya'ni o'quvchilarning psixik holatini tushunishga va ularga achinishga tayyorgarlikni hisoblash mumkin. Buning zarur sharti bolalarga bo'lgan muhabbatdir. Maktab va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi hamkorlik ishlarida quyidagilar muhim hisoblanadi. Maktab ta'limi talabidan kelib chiqqan holda bolalar bilimlarini chuqurroq egallashi, bolalarni maktabga ruhiy tayyoragarligi, maktabgacha ta'lim tashkilotida olib boriladigan mashg'ulotlar rivojlantiruvchi tarzda bo'lishi, bolalarni aqliy mehnatga bo'lgan qiziqishlarini orttirish. Maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab o'rtasidagi hamkorlik bolalarni maktab ta'limi talablariga javob beradigan darajada bilimlar bilan qurollantirib, umumiy jihatdan rivojlantirib va odobli qilib tarbiyalagan holda maktabga yuborilishini va o'qituvchining maktab yoshidagi bolalarning egallagan bilim, malaka va sifatlariga asoslanib, dars va tarbiyaviy jarayonlarda foydalanish uchun zamin yaratadi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar egallagan xulq atvor shakllari, kattalar va tengdoshlari bilan bo'ladigan o'zaro munosabat shakllari axloqiy his tuyg'u va tasavvurlar maktabning boshlang'ich sinflarida bolalarga yangi axloqiy xulq atvor shakllarini, ongini, his tuyg'ularini tarbiyalash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Bu faoliyat rejalashtirilgan va bevosita pedagog xodimlar bilan olib borilganligi sababli, tahliliy va amaliy tadbirlar, seminar va konferensiyalar qo'shma pedagogik o'qishlar va tematik pedagogik zallar orqali amalga oshiriladi. O'qituvchilar va sinflarning o'zaro tashriflarini rejalashtirish va o'tkazish tavsiya etiladi. Bu o'qituvchilarga bolalar duch

keladigan qiyinchiliklarga e'tibor berish va aniqlangan muammolarni hisobga olgan holda kelajakdagi o'quv tadbirlarini rejalashtirish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, ta'lim maskanlariga ekskursiyalar tashkil etish, tajribali boshlang'ich sinf o'qituvchilari bilan uchrashuvlar tashkil etish bolalarni maktab ta'limiga tayyorlab borishda samarali usul hisoblanadi. Shuningdek, mazkur hamkorlik davomida bolalarni bog'cha muhitidan maktab muhitiga moslashish jarayonini alohida nazoratga olib, uni tahlil qilib borish va bolalarning moslashish jarayonini svetofor usulida yuritib, qizil ko'rsatkichli natijadagi bolalar bilan individual tarzda shug'ullanish va ularni maktab ta'limiga moslashuviga ko'maklashish talab etiladi.

References:

1. P.Yusupova Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. Toshkent -O'qituvchi- 1993 2.
2. www.peskiadmin.ru "Science and Education" Scientific Journal January 2021 / Volume 2 Issue 1 www.openscience.uz 302
3. www.library.ziyonet.uz

